

اینجا «فرد» «جمع» است

مفهوم‌شناسی مشارکت سیاسی

سیدعبدالمجید پیش‌بین

اشاره:

انسان‌ها در زندگی اهدافی دارند که این اهداف، به دو صورت قابل تحقق است. برخی از اهداف با رفتار فردی قابل تحقق است، برخی دیگر از اهداف، نیاز به رفتار جمعی دارد.

به عنوان مثال من می‌خواهم بدنی سالم داشته باشم. برای تأمین سلامت جسمانی، باید ورزش کنم و اگر من ورزش کنم و دیگران ورزش نکنند، ورزش نکردن اجتماع، تأثیری در سلامتی من ندارد.

اما گاهی اوقات اهدافی را دنبال می‌کنم که تحققش نیازمند رفتار جمعی است مانند نظم در هنگام رانندگی، هنگام

رانندگی همه باید نظم را رعایت کنند

وگرنه منجر به ترافیکی می‌شود. تحقق این

نظم تنها از طریق رفتار جمعی محقق می‌شود

و اگر برخی قوانین راهنمایی و رانندگی را رعایت

نکنند، نظم به هم می‌ریزد، جامعه دچار هرج و مرج

می‌شود و همه حتی کسانی که نظم را رعایت می‌کنند،

دچار مشکل می‌شوند.

نظم اجتماعی در گرو رفتار جمعی

چهار موضوع وجود دارد که تنها با

رفتار جمعی قابل تحقق است و نه فردی.

الف) یکی از آنها «آرمان‌ها و اهداف ملی»

است. از آنجا که آرمان‌های ملی و اهداف ملی ما

همان اهداف امت اسلامی است و بالاتر از آن، همان

آرمان‌های فطری بشری است و با آنها تطابق کامل دارد،

می‌گوییم تحقق اهداف امت اسلامی و یا آرمان‌های ندای

بشری منوط به تحقق رفتار جمعی است یعنی به هر میزانی که

رفتار جمعی صورت نپذیرد، به همان میزان نیز این آرمان‌ها محقق

نمی‌شوند و یا تحقق آنها با موانع روبرو می‌شود دشوار است.

ب) موضوع دوم، حفظ و تحقق «قدرت ملی» است. ما باید قدرت ملی

خود را حفظ و تقویت کنیم و آن را رشد دهیم. این امر، نیازمند به رفتار

جمعی است.

ج) موضوع سوم «امنیت ملی» است که حفظ و تقویت آن منوط به رفتار

جمعی است. اگر همه انسان‌ها به صورت سالم در جامعه زندگی کنند

اما فقط یک نفر اقدام به دزدی کند به همین اندازه همه افراد جامعه

احساس ناامنی می‌کنند.

د) موضوع چهارم، منافع ملی است که تحقق آن نیز منوط به رفتار فردی و جمعی است.

از آنجا که همه این عناصر در جامعه ما تحت عنوان «امت اسلامی» قرار می‌گیرند، بنابراین امنیت، اهداف، منافع و قدرت ملی، در همان چارچوب امت اسلامی تعریف می‌شود؛ یعنی منافع من همان منافع امت اسلامی است و اگر منافع امت اسلامی به هر اندازه تأمین نشود، به همان اندازه منافع ملی ما نیز محقق نمی‌شود.

نکته دیگر آنکه هر موضوع که چنین اهمیتی داشته باشد و تحقق آن منوط به رفتار جمعی باشد، «مسئولیت اجتماعی» می‌آورد یعنی همه آحاد مردم مسئولیت دارند. نمی‌توان گفت دولت مسئولیت دارد و به من ربطی ندارد بلکه تک تک افراد جامعه در مسیر تحقق آن دارای مسئولیت‌اند. پس رفتار خود را باید به گونه‌ای تنظیم کنند که منجر به تقویت اهداف ملی یا امنیت ملی و... شود. از همین‌رو گفته می‌شود ما در این موارد دارای مسئولیت اجتماعی هستیم.

بنابراین باید همگان به این مسئولیت عمل کنند تا به آن اهداف و آرمان‌ها برسند و اگر این احساس مسئولیت، در جامعه شکل‌گیری نشود، جامعه دچار معضلات و مشکلات عدیده‌ای شده و دچار از هم پاشیدگی اجتماعی می‌شود.

رفتار جمعی در قبال انتخابات

جایگاه انتخابات در انقلاب اسلامی دقیقاً همین است که منجر به تحقق اهداف و منافع و قدرت و امنیت ملی می‌شود. البته اگر در جایی انتخاباتی منجر به از دست رفتن این عناصر چهارگانه شود، نباید شرکت کرد.

و اگر بعکس حضور در انتخابات منجر به تقویت و حفظ عناصر فوق شود، شرکت در انتخابات هم واجب سیاسی است و هم واجب شرعی. به همین دلیل مقام معظم رهبری می‌فرمایند: اگر جمهوری اسلامی را هم قبول ندارید باز هم در انتخابات شرکت کنید.

اگر کمی دقت کنیم در می‌یابیم امروز ایران اسلامی محور مقاومت در منطقه، در مقابل استعمار و استبداد و اشغالگری است. یقیناً با تضعیف ام‌القرای مقاومت، محور مقاومت هم دچار ضعف می‌شود. پس ما نسبت به محور مقاومت نیز دارای مسئولیت اجتماعی هستیم. یعنی در برابر رژیم کودک‌کش اشغالگر قدس مسئولیت داریم.

اگر این رفتار من منجر به تضعیف محور مقاومت و متقابلاً امت اسلامی شود و دشمن بتواند اهداف خود را دنبال کند و به جنایات خود و سلطه‌گری ادامه دهد، من در مقابل آن خون‌های مظلومی که بر زمین ریخته می‌شود دارای مسئولیت اجتماعی هستم.

آیت‌الله مصباح می‌فرمودند گاه ما در این دنیا کاری انجام می‌دهیم، در آن دنیا می‌بینیم چقدر عمل صالح در نامه اعمال ما ثبت شده است. می‌پرسیم اینها از کجا آمده؟ می‌گویند یاد است آن روز در انتخابات چنین انتخابی داشتی؟ این کار تو منجر به تقویت امت اسلامی و محور مقاومت شد، این باعث شد رژیم اشغالگر قدس نتواند به اهداف خود برسد و جان بسیاری افراد حفظ شده است. به همین دلیل برای شما چنین اعمال صالحی ثبت شده است.

البته برعکس این امر هم ممکن است، شاید کاری را انجام دهید و در نامه اعمال شما، کلی جنایت ثبت شود، بعد می‌گوییم من این کارها را نکرده‌ام، پاسخ می‌دهند این از آثار فلان رفتار توست لذا در مقابل آن جنایات شریک هستی. ممکن است بگویی من قصد آن کار را نداشتم، اما گفته می‌شود چون وظیفه و مسئولیت خود را انجام نداده‌ای، چنین عوارضی داشته است.

امروز مردم آمریکا باید شبانه‌روز مقابل کاخ سفید اعتراض کنند زیرا دولت آمریکا به کودک‌کشی کمک می‌کند. مردم آمریکا در مقابل این وضعیت مسئولیت دارند و نمی‌توانند بگویند اقدام دولت به ما ارتباطی ندارد. این همان امر به معروف و نهی از منکر است که دارای مراتب و شرایط مختلفی است.

این مسئولیت اجتماعی شامل حوزه مشارکت سیاسی هم می‌شود و ما باید وظیفه خود بدانیم که محور مقاومت و جبهه حق را تقویت نماییم. این مشارکت در معیشت و اقتصاد جامعه و گاه در نسل‌های بعد اثرگذار است، بخاطر همین من در مقابل نسل‌های بعد هم دارای مسئولیت اجتماعی هستم.

از این رو گفته می‌شود به حکم عقل و شرع دارای مسئولیت هستیم. حتی اگر کسی معتقد به آخرت نباشد و به مسئولیت‌های اجتماعی خود عمل نکند، در دادگاه وجدان فردی خود و تاریخ محکوم است. همانگونه که در نظم ترافیکی نمی‌توان به دلخواه رفتار کرد، در دیگر مسائل اجتماعی نیز همین گونه است. من باید به آثار و پیامدهای و تبعات رفتار خود دقت و توجه داشته باشم و امتداد اجتماعی آن را مد نظر داشته

یکی از وظایف مجلس،
قانونگذاری در جهت تأمین
مصالح و دفع مفسد است که
همان امر به معروف و نهی از
منکر محسوب می‌شود.

می‌خواهیم یک منطقه و شهر را اداره کنیم و گاه می‌خواهیم یک کشور و یا یک منطقه و یا جهان را اداره کنیم. باید ساختارها متناسب باشد. امر به معروف و نهی از منکر مسئولیتی اجتماعی است و کسی حق ندارد بر خلاف مصلحت بشر اقدامی انجام دهد.

حال ما اگر بخواهیم در داخل کشور ساختاری ایجاد کنیم می‌تواند اینگونه باشد: یکی از وظایف مجلس، قانونگذاری در جهت تأمین مصالح و دفع مفسد است که همان امر به معروف و نهی از منکر محسوب می‌شود. از وظایف دیگر مجلس، نظارت است. اگر کسی بخواهد وزیر شود، باید رأی مجلس را داشته باشد. یعنی ما افراد جامعه در انتخابات مجلس به انسان‌های شایسته‌ای رأی می‌دهیم برای چنین نظارتی تا انسان‌های ناشایست کرسی‌های قدرت را به دست نگیرند و مجلس می‌تواند با عدم رأی اعتماد و سوال و استیضاح قرار گیرد. انتخابات ریاست جمهوری و شورای خبرگان نیز همین گونه است. بنابراین انتخابات نه تنها حق، بلکه یک وظیفه و مسئولیت اجتماعی است و دارای اثری است.

قرآن می‌فرماید: «وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ» (۲۴ صافات) این پاسخگو بودن نسبت به فرد، خانواده، جامعه است و اگر من امنیت جامعه را با عدم اجرای قوانین راهنمایی و رانندگی بر هم بزنم، امنیت روانی جامعه را برهم زده‌ام. مثل پارک یک ماشین در محل نامناسب از طرف من، منجر به ناامنی روانی صاحب خانه می‌شود و اگر صاحب‌خانه پزشکی باشد که باید سریع به اتاق عمل برسد تا جانی را نجات دهد و بدلیل این مشکل روانی که من برای او بوجود آورده‌ام، نتواند کار خود را به درستی انجام دهد، من در برابر همه این آثار و عوارض دارای مسئولیت هستیم. این همان چیزی است که علامه مصباح می‌فرمایند در روز قیامت وقتی پرونده اعمال را باز می‌کنند، فرد می‌بیند چقدر عذاب و پاداش برایش ثبت شده است!

باشم. انسان عاقل و به خصوص متشرع به این مسئولیت‌ها توجه دارد.

عدم تعهد به مسئولیت اجتماعی مصادیق متعددی دارد که می‌توان از آنها به‌عنوان تجارب تاریخی یاد کرد. به‌طور مثال یکی از آنها فتنه ۸۸ است. در فتنه ۸۸ رفتار عده‌ای باعث طمع دشمن شد و آسیب‌هایی به کشور وارد شد که عواقبی مانند تحریم دارویی کشور به دنبال داشت و باید گفت همه فتنه‌گران در مقابل همه بیماران پروانه‌ای و دردها و رنج‌هایی که متوجه آنان شد شریکند. اگر هم به قیامت اعتقاد ندارند، با اندکی تأمل در دادگاه وجدان خود و تاریخ و نسل‌های آینده محکوم‌اند. به هر میزانی که نظام استکباری به دلیل فتنه طمع کرد و به امنیت کشور ضربه زد، به همان میزان فتنه‌گران در آن ضربه‌زدن‌ها شریک هستند.

امر به معروف، مبنای مسئولیت اجتماعی

این مسئولیت اجتماعی همانگونه که اشاره شد، مرتبه‌ای از امر به معروف و نهی از منکر است. و اصولاً این دو فریضه مهم، مبنای مردم‌سالاری دینی است. اگر قرار است منکری شکل‌گیری شود، همه مردم وظیفه دارند در مقابل آن منکر بایستند و مسأله‌ای شخصی محسوب نمی‌شود. منکر یعنی هر آنچه برخلاف مصلحت دنیوی و اخروی بشر است. هر منکری انجام شود چون مصلحت بشری در خطر است، همه جامعه اعم از دولت و غیر آن، در مقابل آن مسئول هستند. امر به معروف یعنی به کارگرفتن همه توان‌ها در راستای تحقق مصالح بشر. حال می‌گوییم شما که توان علمی برای تأمین مصالح بشر داری، چرا از این توان خود استفاده نمی‌کنی؟ این اصل پایه مردم‌سالاری دینی است و رأی دادن خود نوعی امر به معروف و نهی از منکر است. وقتی بخواهد این دو فریضه در سطح جامعه شکل‌گیری شود، نیازمند ساختار متناسب با شرایط زمانی و مکانی است. گاه می‌خواهیم یک روستا را اداره کنیم و گاه